

Czym skorupka za młodu nasiąknie..., czyli kilka uwag o kształceniu interkulturowym najmłodszych

Joanna Kic-Drgas

Czym jest kształcenie interkulturowe dzieci i dlaczego ma dziś ono olbrzymie znaczenie – te pytania stanowią trzon rozważań podjętych w niniejszym artykule. Tematyka pierwszej części skupiona jest wokół zagadnienia kształcenia interkulturowego oraz określenia miejsca kompetencji interkulturowej w kształceniu dzieci przedszkolnych, a owo wprowadzenie o charakterze teoretycznym jest podstawą do sformułowania implikacji dydaktycznych przedstawionych w dalszej części artykułu.

Czym skorupka za młodu nasiąknie... – porzekadło to można traktować jak wyświechtany frazes albo też dopatrywać się w nim odrobiny patosu, ale niezależnie od rozmaitych skojarzeń, powiedzenie to zawiera bardzo istotny przekaz – kształcenie dzieci ma strategiczne znaczenie dla ich przyszłego funkcjonowania w społeczeństwie, ale także dla społeczeństwa jako takiego.

Ten przekaz nie jest bez znaczenia również dla kształcenia językowego dzieci. Oczywiście, na początku rozważań nad nauczaniem języków obcych dzieci przychodzi na myśl jedynie językowe plusy wynikające z jak najwcześniejszego rozpoczynania zajęć językowych z maluchami, takie jak:

- możliwość lepszego opanowania warstwy fonetycznej języka (hipoteza wieku krytycznego Lenneberga¹);

- duża chłonność dziecięcego umysłu (im wcześniej rozpoczyna się naukę języka, tym bardziej zaangażowana jest prawa półkula mózgowa, co powoduje, że procesy myślenia mają charakter bardziej syntetyczny) (Pamuła 2003:33-35, por. Spitzer 2007);
- bardzo rozpowszechniony pogląd, że im wcześniej rozpocznie się naukę języka, tym łatwiej i szybciej można osiągnąć bardzo zaawansowany poziom jego znajomości. Wymienione powyżej argumenty są jak najbardziej zasadne, niemniej jednak w niniejszym artykule rozważania dotyczyć będą nieco innej kwestii – rozwijania kompetencji interkulturowej u dzieci przedszkolnych w ramach kształcenia językowego.

Z pewnością można znaleźć zarówno osoby, które powyższy postulat poprą, jak i te, które go skrytykują, dlatego na wstępie chciałabym zastanowić się nad słusznością zainwestowania czasu wychowawców i nauczycieli języka obcego w to, aby przygotować do nauki szkolnej *małych ludzi* tak, aby byli kompetentni interkulturowo.

¹Wiek 5-9 lat jest idealnym okresem do rozpoczęcia nauki języka, gdyż nie nastąpiła jeszcze mielinizacja mózgu, zatem jest on na tyle plastyczny, aby na podstawie dobrego (!) modelu wymowy, dostarczonego przez nauczyciela języka obcego, utworzyć prawidłowy wzorzec w nowym języku (por. Spitzer 2007, Pamuła 2003).

Motywacja do rozwijania kompetencji interkulturowej

To, że kształcenie językowe jest o wiele bardziej kompleksowe niż tylko nauka słownictwa i gramatyki, uznano już w kontekście nauczania dorosłych za fakt niezaprzeczalny. Żydek-Bednarczuk (2012:19) nakreśla obecną sytuację w sposób następujący: *Nowoczesna edukacja w obliczu globalizacji i przemian cywilizacyjnych wymaga nowego spojrzenia na pojęcie kompetencji, głównie kompetencji międzykulturowej. Problem ten wiąże się z internacjonalizacją życia i globalizacją, mobilnością, rozwojem sfery biznesu, jak i dążeniem do zrozumienia innych kultur.*

Dzisiejszy świat zmienia się bardzo dynamicznie i mimo dużego sceptycyzmu wielu osób wobec następujących zmian sporo z nich jest źródłem nowych możliwości. Warto sobie w tym miejscu postawić pytanie, jak te zmiany wpływają na edukację najmłodszych, i dlaczego w ich przypadku kształcenie interkulturowe jest tak ważne.

Pierwszą i chyba najistotniejszą z punktu widzenia znajomości języka obcego zmianą jest zwiększona mobilność ludzi na całym świecie, a w szczególności w Europie. Ludzie przemieszczają się dziś w sposób swobodny, nie tylko starając się poznać i zobaczyć nowe miejsca, ale także poszukując nowych, lepszych warunków życia. Ten proces dotyczy nie tylko Polaków, ale także obcokrajowców, którzy z wielu różnych przyczyn wybierają Polskę zarówno jako cel turystyczny, jak i jako miejsce czasowego lub stałego pobytu. Spotkanie obcokrajowca, także na ulicy mniejszego miasta, nie jest dzisiaj w Polsce niczym rzadkim.

Oczywiście to jedna strona medalu, druga – to chęć zrozumienia innej kultury, otwartość na obce tradycje. W tym zakresie ciągle jeszcze panuje spory deficyt w polskim społeczeństwie, wynikający w dużej mierze z braku wiedzy na temat innych narodowości, a co się z tym łączy – lęku przed nimi.

Aktywatorem zmian w tym przypadku powinna być edukacja, uświadamianie tego, że inne nie znaczy złe. Im szybciej ten proces się rozpocznie, tym szybciej jego efekty będą zauważalne, co więcej – rozpoczęcie kształcenia interkulturowego już na etapie przedszkolnym pozwoli na utrwalenie w dzieciach postawy otwartości i tolerancji, którą będą wzmacniać na kolejnych etapach kształcenia.

Dzieci charakteryzują się otwartością i ufnością w podejściu do rzeczywistości. Najlepszym tego przykładem jest fakt, że na etapie przedszkolnym nie dziwią się np. niepełnosprawności, dopiero później zaczynają zauważać odmienną wokół

Otwartość na inność, chęć jej poznawania, ciekawość – to potencjał maluchów, który zdecydowanie należy rozwijać.

siebie i, niestety, często z braku odpowiedniego komentarza ze strony dorosłych, traktować ją będą jako przedmiot żartów. Podobnie rzecz ma się w kontekście inności kulturowej. Otwartość na inność, chęć jej poznawania, ciekawość – to potencjał maluchów, który zdecydowanie należy rozwijać.

Kolejnym czynnikiem, o którym warto wspomnieć w kontekście kształcenia interkulturowego, jest pozytywne sprzężenie zwrotne między kształceniem językowym a kształceniem interkulturowym. Treści interkulturowe stanowią już integralną część kształcenia językowego, zatem także w kontekście nauczania dzieci treści te nie powinny być rozdzielane. Trudno wyobrazić sobie dziś podręcznik, w którym zabrakłoby informacji o zwyczajach żywieniowych obcokrajowców, ich tradycjach świątecznych (na te zajęcia uczniowie zawsze czekają z niecierpliwością) czy sposobach spędzania wolnego czasu. Te informacje można wprawdzie znaleźć w podręcznikach dla młodzieży czy osób dorosłych, jednak w przypadku podręczników dla dzieci – już znacznie rzadziej.

Wymienione zagadnienia stanowią najlepszy dowód na to, że języka nie można uczyć się i nauczać w oderwaniu od kultury, obyczajów i tożsamości. Oczywiście, rozwijanie kompetencji interkulturowej to coś więcej niż poznanie zwyczajów świątecznych kraju docelowego, to otwartość na inną kulturę, której trzeba się nauczyć, i którą także trzeba przekazać najmłodszemu. Przez zaznajomienie się z inną kulturą łatwiej przyswoić język obcy. W trakcie nauki, na przykład języka włoskiego, o wiele naturalniej przychodzi zrozumienie jego zawłości strukturalnych czy przyswojenie melodyjnej wymowy, gdy wyobrazimy sobie włoską kuchnię, posłuchamy włoskiej muzyki i damy się oczarować Wiecznemu Miastu. Dzięki wiedzy o tym, czym jest sješta w krajach basenu Morza Śródziemnego nikt nie będzie oczekiwał aktywności zawodowej od Włocha czy Hiszpana między godziną dwunastą a siedemnastą.

Omawiany aspekt korelacji treści interkulturowych i kształcenia językowego doskonale podsumowuje Jaroszewska (2008:158): *Wprowadzenie dodatkowych treści z pogranicza kultur, równoległe do wiedzy językowej (...) uzupełnia proces nauczania języka, a także rozszerza obszar jego praktycznego oraz mentalnego wykorzystania.*

Także Karolczuk (2014:216) wskazuje na znaczenie kształcenia interkulturowego w kontekście komunikacyjnym: *Uwarunkowania osobowościowe (savoir-être), wiedza (savoir) i umiejętności (savoir-faire) stanowią zasoby jednostki wpływające na jakość działań komunikacyjnych i skuteczność porozumienia z przedstawicielem innej kultury.*

Można zatem stwierdzić, że otwartość i chęć poznania obcej kultury przełoży się na przyszłe relacje z przedstawicielami innej kultury, a przede wszystkim ułatwi proces uczenia się języka obcego w warunkach zinstytucjonalizowanych (Karolczuk 2014:216-2017).

Opisane powyżej zalety edukacji interkulturowej sprzyjają rozwojowi małych Europejczyków, którzy z jednej strony są świadomi własnych korzeni, z drugiej jednak – nie negują wartości, jaką stanowi obca kultura (Kamińska 2005:18).

Kompetencje interkulturowe – próba definicji w kontekście dzieci przedszkolnych

W świecie nauki nie ma jednej uniwersalnej definicji kompetencji interkulturowej i w żadnej mierze ten stan rzeczy nie dziwi, gdyż swoiste przekraczanie granic własnej i obcej kultury, związane z gotowością do spotkania i wzajemnego zrozumienia, sięga o wiele dalej niż tylko do zagadnień z zakresu kultury, historii czy krajoznawstwa (Kamińska 2005:12).

Warto jednak na potrzeby niniejszego artykułu uściślić, jakie ramy określają to pojęcie. Według Mikułowskiego-Pomorskiego (2006), wyróżnić można tu kilka czynników:

- cechy właściwe danym kulturom, których członkowie biorą udział w komunikacji – jest to *de facto* wiedza o uczestnikach komunikacji, którzy odpowiadają nadawcom i odbiorcom w komunikowaniu, wiedza uzyskana w wyniku analizy tego czynnika to poznanie różnic między charakterem komunikacji różnych ludzi (ang. *cross-cultural communication*);
- procesy komunikacyjne, czyli procesy zachodzące między uczestnikami reprezentującymi różne kultury komunikacji ponadkulturowej (ang. *intercultural communication*) (Mikułowski-Pomorski 2006:75).

Można, zatem stwierdzić, że Mikułowski-Pomorski opisał filary kształcenia interkulturowego, elementy, bez których o rozwijaniu kompetencji interkulturowej nie ma mowy.

Różnice wynikające z odrębności kulturowej prędkiej czy później mogą prowadzić do nieporozumień, wynikających z odmiennych wzorców zachowań, innej tradycji czy historii. Uczestnicy komunikacji mogą reagować na te nieporozumienia w bardzo różny sposób – począwszy od śmiechu, przez zdziwienie, aż do skrajnego oburzenia, co zależy od indywidualnego nastawienia do problemu, tolerancji czy chęci zrozumienia partnera komunikacyjnego.

Biorąc powyższe pod uwagę, warto powtórzyć za Miłułką (2012:104), że osoba o rozwiniętej kompetencji interkulturowej to ktoś, kto jest *bardziej wrażliwy na inne kultury i elementy dla nich charakterystyczne różniące się w większym stopniu od tych preferowanych w ramach kultury rodzimej, a poprzez to nie ocenia zbyt pochopnie swojego partnera komunikacyjnego.*

Kompetencja komunikacyjna jest zatem umiejętnością, której nie można się nauczyć tak jak tabliczki mnożenia, gdyż jest to cały zbiór zachowań, rozwijanych w sposób indywidualny. Każdy człowiek postrzega świat poprzez pryzmat własnych doświadczeń. Z pewnością ten bagaż jest inny w przypadku osoby dorosłej, która z innością spotkała się już wiele razy, a inny w przypadku małego dziecka, które dopiero rozpoczyna swoją przygodę z innością. Niemniej jednak i w jednym, i w drugim przypadku bardzo ważny jest przewodnik (pośrednik) w świecie obcej, nieznannej kultury, którym najczęściej jest nauczyciel języka obcego.

W przypadku dzieci przedszkolnych warto zastanowić się nad pewną modyfikacją dotychczasowego spojrzenia na kompetencje interkulturowe, ponieważ jeśli w przypadku osób dorosłych mamy do czynienia z bardzo zaawansowanym procesem krytycznego postrzegania rzeczywistości, dzieci zdają się w swych osądach na osoby im bliskie (rodziców), ale także na osoby, które darzą szacunkiem, które są ich autorytetami (w tym wieku jeszcze jest to nauczyciel lub starsze rodzeństwo). Dzieci też, jak już wspomniano powyżej, nie mają bogatych doświadczeń związanych z innością². Nie można oczekiwać, że dziecko zmieni swoją postawę bądź będzie postrzegało inaczej świat, można natomiast zachęcić je do otwartości na inne kultury i tolerancji wobec inności i to chyba jest podstawa

² Ta sytuacja stopniowo ulega zmianie, w szczególności w dużych miastach.

Rozwijanie kompetencji interkulturowej to coś więcej niż poznanie zwyczajów świątecznych kraju docelowego, to otwartość na inną kulturę, której trzeba się nauczyć, i którą także trzeba przekazać najmłodszym.

sukcesu w myśleniu o rozwijaniu kompetencji interkulturowych u dzieci.

Kontekst wielokulturowy czy międzykulturowy w nauczaniu języka obcego pozwala bowiem na uświadomienie dziecku faktu, iż jest ono uczestnikiem rzeczywistości znacznie różniącej się od tej, jaką prawdopodobnie znało dotychczas. Wieloaspektowy kontakt z inną kulturą umożliwia ponadto dostrzeżenie przejawów tej inności, podjęcie próby jej interpretowania, a w konsekwencji zrozumienie (Jaroszewska 2007:188).

Inność w sali i poza nią

W tej części rozważań omówimy propozycje zajęć pozwalających na wprowadzenie i rozwijanie kompetencji interkulturowej w przedszkolnej grupie dzieci. Aby zrozumieć rzeczywistość polskiego przedszkola, kilka refleksji poświęconych zostanie także temu, kto należy do grupy docelowej, co przewiduje *Podstawa programowa* w odniesieniu do nauki interkulturowości w przedszkolu, oraz co i jak można ćwiczyć.

Podstawa programowa

Jak ważne jest uczenie właściwych postaw otwartości na inną kulturę poprzez rozwijanie kompetencji interkulturowej, wskazuje niniejszy zapis, który można znaleźć w najnowszej *Podstawie programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli oraz innych form wychowania przedszkolnego* z 30 maja 2014 r.:

Celem przedszkola jest: (...) przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym poprzez rozbudzanie ich świadomości językowej i wrażliwości kulturowej oraz

budowanie pozytywnej motywacji do nauki języków obcych na dalszych etapach edukacyjnych, a w przypadku dzieci z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym – rozwijanie świadomości istnienia odmienności językowej i kulturowej (MEN 2014:3).

Zapis ten wyraźnie wskazuje, po pierwsze, na wzrost znaczenia rozpoczynania nauki języków obcych już na bardzo wczesnym etapie kształcenia i, po drugie, podkreśla wysunięty wcześniej w artykule postulat dotyczący kompleksowego charakteru kształcenia językowego, w którym istotną rolę odgrywać będzie także wspieranie wrażliwości kulturowej dzieci. W dalszej części dokumentu brak już jednak opisu tego, w jaki sposób ten cel ma być realizowany. Brak też informacji na temat wrażliwości kulturowej i otwartości na inne kultury w części *Podstawy programowej* poświęconej umiejętnościom, które dziecko kończące naukę w przedszkolu powinno posiadać. W tym miejscu ustawodawca ograniczył się do podania umiejętności dotyczących języków obcych, pomijając zupełnie kwestię interkulturową:

16. Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym nowożytnym.

Dziecko kończące wychowanie przedszkolne i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

- 1) uczestniczy w zabawach, np. muzycznych, ruchowych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych;*
- 2) rozumie bardzo proste polecenia i reaguje na nie;*
- 3) powtarza rymowanki, proste wierszyki i śpiewa piosenki w grupie;*
- 4) rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami (MEN 2014:7).*

Grupa docelowa

Przedszkolaki to grupa różnorodna wiekowo, najmłodszy to grupa trzylatków, a w skrajnych przypadkach 2,5-latków, najstarsi to 5/6-latki. Na potrzeby niniejszego artykułu analizowana będzie grupa najstarsza, gdyż z tą grupą można już wykonywać najbardziej świadome ćwiczenia. Oczywiście nie oznacza to, że ćwiczenia rozwijające kompetencję interkulturową nie mogą/nie powinny być prowadzone dla dzieci młodszych. Należy jednak pamiętać, że niezależnie od wieku grupy docelowej:

Formułując cele nauczania języka obcego dzieci, także w ujęciu międzykulturowym, należy uwzględnić szereg czynników, takich

jak m.in. wiek, rozwój intelektualny, emocjonalny, fizyczny oraz społeczny dziecka (Jaroszevska 2007:188).

Podążając za cennymi wskazówkami Jaroszevskiej, sformułujmy kilka uwag dotyczących specyfiki omawianej grupy:

- grupa przedszkolaków to grupa dzieci nienawykłych jeszcze do siedzenia w ławkach i tym samym zajęć prowadzonych w tradycyjny sposób, zatem zajęcia w tej grupie odbywać się powinny na dywanie lub w kąciku zabaw, przy czym bardzo istotne jest, aby miały one charakter ruchowy, pozwalający na poskromienie niespożytych zasobów energii oraz poradzenie sobie z nie w pełni dojrzałym jeszcze układem nerwowym;
- dzieci przedszkolne nie czytają ani nie piszą, zatem nauka i rozwijanie kompetencji powinny mieć w tej grupie charakter werbalny bądź pozawerbalny;
- wskazane jest ćwiczenie ręki, będące przygotowaniem do pisania;
- dzieci przedszkolne odkrywają znaczenie grupy rówieśniczej, lubią bawić się wspólnie, dlatego też nauka powinna mieć formę zabawy i dotyczyć całej grupy, umożliwiając tym samym integrację całego zespołu;
- dzieci to organizmy niezwykle chłonne, chętne i otwarte na przyswajanie nowej wiedzy i jakikolwiek błąd dydaktyczny czy pedagogiczny popełniony na tym etapie może w istotny sposób rzutować na podejście do procesu kształcenia; zatem warto podkreślić wagę dobrze przygotowanych i przemyślanych zajęć;
- grupa przedszkolna ma charakter hierarchiczny, osobą decydującą jest nauczyciel/wychowawca będący dla przedszkolaków autorytetem.

Przykłady ćwiczeń

Wielu nauczycieli zastanawia się, jak zacząć kształcenie interkulturowe z dziećmi przedszkolnymi. Uważam, że warto zacząć od ćwiczeń najprostszych, można by nawet stwierdzić – banalnych, które bez większego wysiłku można wkomponować w dotychczas realizowany program zajęć. Poniżej kilka pomysłów na ćwiczenia o różnym stopniu zaawansowania.

Interkulturowe kolorowanie

Pierwszą propozycją ćwiczeń wprowadzających do tematyki interkulturowej może być zadanie polegające na pokolorowaniu

szablonu dziecięcego ciała na jeden z kolorów: brązowy, żółty, czerwony czy biały (różowy).

To ćwiczenie powinno być opatrzone odpowiednim wstępem, w którym nauczyciel podkreśla, że dzieci żyją na całym świecie, wprowadzając różniąc się między sobą wyglądem, ale mają te same radości i smutki, np. lubią jeść niezdrowe lody, ale też muszą jeść zdrowe rzeczy, których nie lubią. Dlatego celem zaproponowanego zadania jest zachęcenie dzieci do zaprzyjaźnienia się z narysowaną postacią (wirtualnym kolegą, koleżanką z innego kraju).

Dzieci same mogą zdecydować, jaki kolor skóry będzie miał ich nowy kolega lub koleżanka, mogą mu/jej także nadać imię.

Najmłodszy lubią kolorować. Jest to zajęcie, które ich wycisza i zajmuje przez kilka minut w jednym miejscu. Kolorowanie ma jeszcze jedną ważną zaletę, mianowicie jest to wspaniały trening dla małej ręki dziecka, która musi się przyzwyczajać do zwiększonego wysiłku, aby w niedalekiej przyszłości radzić sobie bezproblemowo z pisaniem. Czas, który dzieci poświęcają na kolorowanie, warto wykorzystać, opowiadając im o osobach mających różny kolor skóry. Gdy praca będzie ukończona, można zaproponować pokazanie na mapie, gdzie może mieszkać nowy kolega lub koleżanka. Jest to dobra okazja do ćwiczenia pytania: *Jak ma na imię i gdzie mieszka?*, na które dzieci odpowiadają w języku obcym.

Muzyka z różnych stron świata

Nauka języka za pośrednictwem muzyki daje szerokie możliwości, gdyż muzyka jest nie tylko środkiem wyrazu, ale także pobudza liczne zmysły (Kic-Drgas 2014:95). Także w nauczaniu interkulturowym można skorzystać z możliwości, jakie daje kontakt dziecka z muzyką. Inność wyrażana jest także przez sztukę, dlatego w opisywanym ćwiczeniu dzieci będą miały za zadanie zgadnąć, z jakiego kraju pochodzi dany utwór muzyczny. Przed zaprezentowaniem utworu nauczyciel może zapoznać dzieci z trzema, czterema przymiotnikami w języku obcym, opisującymi muzykę, np. wesoła, smutna, szybka, wolna. Przymiotniki te posłużą do opisu utworów. Dobrze, by najpierw mali słuchacze spróbowali dokonać opisu w języku obcym, a następnie odpowiedzieli, z jakiego kraju może pochodzić utwór. Nazwa kraju może być następnie podana w języku obcym. Kolejną część ćwiczenia to „rozmowa” na temat tego, dlaczego utwór pochodzi właśnie z tego, a nie innego kraju. Najważniejsze jest jednak podsumowanie

nauczyciela, który wyjaśnia na końcu ćwiczenia, jaki był jego cel – pokazanie, że w różnych krajach tworzone są różne utwory muzyczne, w których ludzie starają się pokazać swoje cechy narodowe. Dla każdego człowieka utwory narodowe są ważne, ponieważ podkreślają cechy kraju, w którym mieszka, niemniej jednak przez słuchanie utworów pochodzących z innych państw uczymy się czegoś bardzo ważnego o naszych bliższych lub dalszych sąsiadach.

Tańce integracyjne

Kolejną propozycją wpisującą się w kształcenie interkulturowe są tańce integracyjne. Schemat przeprowadzenia ćwiczenia jest bardzo podobny do ćwiczeń muzycznych (wraz z podaniem przymiotników określających tańce oraz kraj pochodzenia w języku obcym), z tym że zamiast prezentacji utworów muzycznych dzieci uczą się tańców z różnych części świata. Ważną zaletą tego ćwiczenia jest integracja grupy przez wspólną zabawę. Tańców można uczyć się stopniowo na początku każdych zajęć, utrwalając jednocześnie zaprezentowane na początku zwroty.

Powitania a sfera osobista

Ćwiczenie powitań w języku obcym jest niezwykle istotne, gdyż najprawdopodobniej to właśnie od powitania rozpocznie się w przyszłości konwersacja z obcokrajowcem. Formułom powitań i pożegnań poświęcone są zasady pierwsze zajęcia języka obcego. Już na tym etapie zupełnie nieświadomie przekazywana jest odbiorcom wiedza o obcej kulturze, przykładem może być język angielski i wyjaśnienie, kiedy używany jest zwrot *good morning*, a kiedy *good afternoon*, bądź analogicznie język niemiecki i zwroty *Guten Morgen*, *Guten Tag*. Wprowadzenie form powitania jest dobrym momentem, aby małym odkrywcom przekazać także wiedzę dotyczącą sfery osobistej, kultur kontaktowych (Włochy, Hiszpania) i dystansowych (Anglia, Norwegia) (por. Mikułowski-Pomorski 2006:164).

Realizacji wymienionego celu służyć może następujące ćwiczenie. Dzieci na początku zajęć zostają podzielone na dwie grupy. Jedna pod opieką innego nauczyciela na chwilę wychodzi z sali, podczas gdy prowadzący przekazuje drugiej grupie specjalne zalecenia dotyczące zachowania podczas powitania, które nastąpi, gdy dzieci z pierwszej grupy wrócą. Raz dzieci z grupy, która pozostała w sali, mają podczas powitania podchodzić bardzo blisko swoich rówieśników, innym razem – pozostać bardzo daleko. Następnie do sali wracają dzieci

---

Nie można oczekiwać, że dziecko zmieni swoją postawę bądź będzie postrzegało inaczej świat, można natomiast zachęcić je do otwartości na inne kultury i tolerancji wobec inności i to chyba jest podstawa sukcesu w myśleniu o rozwijaniu kompetencji interkulturowych u dzieci.

---

z pierwszej grupy i rozpoczyna się powitanie, oczywiście przy użyciu znanych już zwrotów. W przypadku języka angielskiego lub niemieckiego nauczyciel może podawać dodatkowo godzinę, o której obie strony się spotykają (np.: *teraz jest godzina ósma rano*). Dzieci, które przyszły do klasy z pewnością zdziwi nietypowe zachowanie kolegów. Po zakończeniu ćwiczenia następuje jego omówienie. Nauczyciel uwrażliwia dzieci biorące udział w zajęciach na fakt, że w różnych krajach ludzie zachowują się inaczej niż w Polsce i nie powinno być to powodem złości czy żartów. Zetknąwszy się przynajmniej raz z taką sytuacją w swoim życiu, mali podopieczni będą z większą wrażliwością przyglądali się napotkanym obcokrajowcom, a w przyszłości może im to pomóc w kontaktach interkulturowych.

Nasz gość

Nikt lepiej nie opowie i nie przedstawi kultury jak osoba, która się w niej wychowała. To samo dotyczy także budowania kompetencji interkulturowej u dzieci. Warto raz w roku zaprosić na zajęcia obcokrajowca. Szczególnie w większych miastach, gdzie funkcjonują szkoły wyższe, nie powinno to stanowić problemu, gdyż dzięki sprawnie działającemu programowi Erasmus (od roku 2014 jest to program Erasmus+) studenci z wielu krajów przyjeżdżają do Polski. Na każdej uczelni wyższej korzystającej z tego programu są osoby odpowiedzialne za studentów zagranicznych. Czasem wystarczy skontaktować się właśnie z taką osobą i zaprosić studenta-obcokrajowca do klasy.

Studenci bardzo chętnie zgadzają się na takie spotkania, gdyż stanowią one, z jednej strony, możliwość pochwalenia się własną kulturą, z drugiej – są okazją do poznania polskiej rzeczywistości „od środka”. Nie trzeba przygotowywać jakiegoś bardzo złożonego programu, bo należy pamiętać, że przedszkolaki nie będą w stanie płynnie konwersować z gościem. Ważne, aby taka zaproszona osoba zaśpiewała piosenkę, odpowiedziała na pytanie o imię i kraj pochodzenia, jej/jego wypowiedzi mogą być dzieciom tłumaczone przez nauczycielkę. Taka wizyta okaże się z pewnością dużym wydarzeniem, ponieważ zaproszony gość nie będzie przypadkowym przechodniem, ale autentycznym obcokrajowcem, którego dzieci będą mogły o coś zapytać, bądź przygotować dla niego/niej laurkę.

Jeśli zaproszenie gościa nie jest możliwe, można skorzystać z bogatej oferty filmów, także animowanych, w których pojawiają się postacie reprezentujące obcą kulturę (por. Miłułka 2012). Ciekawym pomysłem jest także zaangażowanie w projekt e-Twinning, umożliwiający współpracę z podobną placówką za granicą (por. Kic-Drgas 2014: 92-97).

Podsumowanie

Zaprezentowane w niniejszym artykule ćwiczenia to propozycje, które mogą być w dowolny sposób modyfikowane w procesie kształcenia. Mają one stanowić zaledwie punkt wyjścia, może inspirację dla nauczycieli, którzy dotychczas nie mieli pomysłu na wprowadzenie elementów interkulturowych na zajęciach językowych w grupie przedszkolnej. Należy podkreślić, że zajęcia językowe realizowane są w grupie przedszkolnej najczęściej jako jednostki półgodzinne, z uwzględnieniem możliwości koncentracji uwagi. Zaproponowane ćwiczenia mogą zatem stanowić wprowadzenie do konkretnych zajęć bądź być traktowane jako ich zakończenie.

W dzisiejszym świecie, charakteryzowanym jako globalna wioska, świat bez granic czy wspólny dom, okazuje się, że wartością bezcenną jest zrozumienie drugiego człowieka, który może inaczej wyglądać lub hołdować innym wartościom. Rezultaty braku tolerancji i zrozumienia są wszechobecne i słyszymy o nich bardzo często.

Właśnie dlatego rozwijanie wrażliwości i otwartości na inne kultury powinno być w kształceniu językowym dzieci nie mniej ważne niż rozwijanie kompetencji komunikacyjnej. Może ćwiczenia wykonane dziś zaowocują tym, że za parę lat świat będzie miejscem wzajemnej tolerancji i harmonijnego współistnienia wielu kultur.

Bibliografia

- Bernhard, N. (2002) Interkulturelles Lernen und Auslandsaustausch – „Spielend” zu interkultureller Kompetenz. W: L. Volkman, K. Stierstorfer, W. Gehring (red.) *Interkulturelle Kompetenz: Konzepte und Praxis des Unterrichts*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 193-216.
- Ilu, J. (2008) *Jak uczyć małe dzieci języków obcych?* Częstochowa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Języków Obcych.
- Jaroszewska, A. (2007) *Nauczanie języka obcego w kształceniu wczesnoszkolnym. Rozwój świadomości wielokulturowej dziecka*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT.
- Jastrzębska, E. (2011) *Strategie psychodydaktyki twórczości w kształceniu językowym*. Kraków: Impuls.
- Kamińska, K. (2005) *W stronę wielokulturowości w edukacji przedszkolnej*. Warszawa: WSIP.
- Karolczuk, M. (2014) *Rola refleksji w przygotowaniu ucznia do komunikacji międzykulturowej na lekcji języka rosyjskiego jako obcego*. W: „Neofilolog”, 215-227.
- Kic-Drgas, J. (2014) *Dzieci a nauka języków obcych*. W: „Języki Obce w Szkole”, nr 1, 92-97.
- Losche, H. (2005) *Interkulturelle Kommunikation. Sammlung praktischer Spiele und Übungen*. Augsburg: Ziel Verlag.
- MEN (2014) Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. (DzU 2014, poz. 17).
- Miłułka, K. (2012) *Sposoby rozwijania kompetencji interkulturowej na lekcjach języka obcego*. W: „Języki Obce w Szkole”, nr 2, 106-117.
- Mikułowski-Pomorski, J. (2006) *Jak narody porozumiewają się ze sobą w komunikacji międzykulturowej i komunikowaniu medialnym*. Kraków: Universitas.
- Ministerium für Generationen, Familie und Integration des Landes Nordrhein-Westfalen (red.) (2009) *Kinder bilden Sprache – Sprache bildet Kinder. Sprachentwicklung und Sprachförderung in Kindertagesstätten*. Münster: Waxmann.
- Pamuła, M. (2003) *Metodyka nauczania języków obcych w kształceniu zintegrowanym*. Warszawa: Fraszka Edukacyjna.
- Schiffer, F. (2003) *Wszyscy mamy dwa umysły*. Warszawa: Wyd. Jacek Santorski & Co.
- Sopata, A. (2009) *Erwerbstheoretische und glottodidaktische Aspekte des frühen Zweitspracherwerbs. Sprachentwicklung der Kinder im natürlichen und schulischen Kontext*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Spitzer, M. (2007) *Jak uczy się mózg*. Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Wilczyńska, W. (1999) *Uczyć się czy być nauczonym? O autonomii w przyswajaniu języka obcego*. Warszawa, Poznań: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Volkman, L., Stierstorfer, K., Gehring, W. (red.) (2002) *Interkulturelle Kompetenz: Konzepte und Praxis des Unterrichts*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- Zydek-Bednarczuk, U. (2012) *Kompetencja międzykulturowa w nauczaniu języka polskiego jako obcego*. W: „Postscriptum Polonistyczne”, nr 2(10), 19-30.

---

dr Joanna Kic-Drgas

Absolwentka lingwistyki stosowanej na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza. Jest autorką licznych artykułów z zakresu metodyki oraz dydaktyki nauczania języków obcych.